

שבת מברכין

היה זה לפני עשרות שנים, בבית הכנסת "עדת ישראל" בלונדון ניגשו כמה מהמתפללים לרב בית הכנסת, הגאון רבי יוסף צבי דינר, ראב"ד לונדון ותלונה בפניהם:

בכל "שבת מברכין", בתפילת "ברכת החודש", נשמע קול בכי ותפילה מזלמזלה, מעזרת הנשים. אישה מהמתפללות הקבועות מתפללת ומתייפחת בקול את תפילת "יהי רצון". ביקשו מהרב שיורה לה כי אין זה ראוי ותנמיך את קולה, כי הדבר מאד מפריע להם.

רבי יוסף צבי הגיב ואמר: 'אדרבה, הוא לא יעצור בעדה והוא שמח שהיא מתפללת כך – יראו וילמדו מתפללי בית הכנסת, הגברים והנשים איך להתפלל תפילה חשובה זו!'

ועתה נספר מי היתה אותה אישה יקרה? היתה זו הרבנית שטרנבוך, ממנה יצאו בני גדולי תורה ובנות נשואות לגדולי תורה, ודורות מבורכים ומפוארים של תורה וחסד נודעים לתהילה. ("נר לשולחן שבת" יש"כ להרה"ג רבי זאב הלוי דינר)

ויפיים הדברים למי שאמרם!

זיקרא משה להושע בן נון יהושע – התפלל עליו קה יושעך מעצת מרגלים. תמה הגאון רבי יוסף צבי דינר, לכאורה יפלא, מדוע התפלל משה רבינו רק עבור יהושע תלמידו ולא עבור כלב בן יפונה, בפרט שהיה גיסו, בעלה של מרים אחותו, כדברי חז"ל?

ונראה לומר כי משה ידע שאישה צדקנית כמו מרים אחותו - די בה בכדי לשמור על בעלה מלחטוא... לכלב איפוא – לא דאג משה ולפיכך לא התפלל עליו במיוחד, אולם ליהושע הוא דאג גם דאג - לכן התפלל תפילה מיוחדת שינצל מעצת המרגלים. **ובזה יבואר לשון הפסוק** "ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו". שכן לכאורה מדוע נאמר 'רוח אחרת' ולא 'רוח אחר', הלא רוח הינה גם לשון זכר וגם לשון נקבה?

אלא שכוונת הפסוק לרמוז כי לכלב היתה רוח אחרת - הלא היא אשתו אשר רוחה עמדה עמו בשעת נסיונו, והיא אשר הצילתו מן החטא!

הגאון רבי יצחק נתן קופרשטוק אחרי נישואיו לא היה לו ש"ס. וכל גמרא שרצה היה צריך לשאול. זוגתו הרבנית בראותה את גודל תשוקתו לגמרא משלו, ריחמה עליו והלכה לעבוד במסעדה במסירות נפש, עד שצברה די כסף. (קובץ "נפש נקי" וזדיק")

"ותורידם בחבל בעד החלון". (מן ההפטרה)

הגאון רבי משה נחמיה כהנוב בהיותו בן חמש עשרה התחתן עם בתו של ר' אליהו מעשירי העיירה פטרוביץ'. ב"תנאים" נכתב שהוא יהיה סמוך על שולחן חמיו כמה שנים. אבל בתנאי הלימוד בעיירה כה קטנה ובלי חברותא, לא מצא את סיפוקו. **רבי משה נחמיה** שכנע את רעייתו הצעירה שתגרשה לו לגלות למקום תורה. למרות התנגדות הוריה ואף שציפתה להולדת בנם הראשון נענתה לו.

בסתר הכינה לו צידה לדרך, וארזה את בגדיו. ובלילה אחד עזרה לו לרדת דרך החלון, כדי שלא ירעיש בפתיחת הדלת וסגירתה... כך הגיע לוילנה, שם ישב ולמד בהתמדה עצומה שנים אחדות.

כל השנים אשתו עמדה לצידו, כדי שיוכל לשקוד ולהתמיד בתורה, עסקה במסחר ביושר. ולכן הזכירה בצוואתו, המכונה "שפתי ישנים", ופירט איך ידאגו לה אחרי פטירתו.

("שאלו שלום ירושלים" - רבי משה נחמיה כיהן כאב"ד חסלויץ' וראש ישיבת "עץ חיים" ב"ם")

היה זה בעת מלחמת העולם הראשונה בירושלים. מרת איסקה ... תושבת שכונת "משכנות", היתה אופה לחמים לפרנסתה, ודבר ראשון היתה מניחה מזי יום כיכר לחם בהחבא אצל משפחת הגאון הצדיק רבי אריה לוי, בכך הצילה אותם מרעב.

בתה, נערה בת ארבע עשרה, היתה מוכרת את הלחמים בשוק. יום אחד פגע בה ברחוב חייל טורקי, ביקש לקנות כיכר לחם והוציא מכיסו שטר כסף טורקי. אמנם לשטר היו אפסים רבים אך שוויו האמיתי היה אפסי...

בשל כך סירבה הנערה לקבל את השטר. החייל כעס והוליכה למאסר בקישלה. באותם ימי מלחמה, לבזות שטר שתמונת הסולטן מתנוססת עליו גרר דין מוות ודאי.

במשפט שנערך לה, בחכמתה אמרה שהיא סירבה לקבל את השטר מפני שהיא לא רצתה שחייל שמקריב את חייו עבורה ישלם על הלחם, אלא היא רצתה לתת לו את הלחם בחינם...

כשנתגלה לרבי אריה לוי מי היו אלו שהחיו אותם, אמר שההברקה להגיד תשובה זו נצנצה בה בנערה בזכות החסד המופלא שעשו עמהם!

("נר לשולחן שבת" יש"כ להרה"ג רבי נ"ג)

מרת לאה אשר, היתה מתחילה לבדוק אורז לפסח כבר מחנוכה! בחורף, בימי שמש היתה בוררת אורז - מנצלת את האור כדי שתראה טוב יותר ביתר דקדוק. כל גרגיר שהיה שבור או סדוק היתה מסירה ומשתמשת בו. והיתה אומרת שני טעמים: האחד שלא יהיה פקפוק וחשש חמץ. והשני, שהאורז לחג צריך שיהיה שלם ונקי, מפני כבודו של חג.

היתה מזהירה את ילדיה להסתכל רק על דברים טובים. סיפר בנה שבילדותו, בהיותו כבן שש, בלכתו עימה ראו אדם מעשן בשבת, מיד אמו הצטמררה ואמרה בשפתה: "אוי כי נטמאו עיני!"

("מעשה ערוכה" עמ"ס כתובות מבנה הג"ר שמעון אשר)

בשעה שאשתו של מרן ה"חזון איש" עסקה במסחר בחנות שהיתה צמודה לביתם. ארע פעם שהיתה צריכה ללכת מהחנות לזמן קצר.

רבינו שהה בחדר הסמוך - שקוע בתלמודו. היא ניגשה אליו וביקשה ממנו שישגיח על החנות עד שתשוב.

כשחזרה, ראתה את רבינו שוהה בחדרו באותו מצב כמו לפני כן ואינו מבחין כלל בכניסתה, הבינה שגם לא שמע לפני כן את בקשתה ממנו ואמרה לעצמה: "אוי וי, עם מי דיברתי, ממי ביקשתי, הרי הוא ספר תורה חי!" ("מעשה איש" ח"ב)

המרגלים ורחב – 'צומחים ונובלים!' - שיחתו של רבי ירוחם:

המרגלים היו המובחרים שבעם, החטא היה שביקשו 'נשלחה אנשים', חסרון באמונה, שלפי דרגתם היה בזה "הבא ליטמא", ונאמר 'חייכם שאני נותן לכם מקום לטעות', והם אכן נכשלו וטעו.

לעומתם רחב, לא רק שהכניסה את עצמה לסכנה, לו היו מוצאים את כלב ופנחס בביתה, דינה היה מוות, אלא היתה בטוחה בנצחון ישראל כאילו ארע כבר, היה ברור לה כשמש.

הרי לנו, מצד אחד המרגלים, המובחרים שבעם שראו את כל הניסים נכשלו, ואילו רחב, גויה רחוקה מקדושה, שלא ראתה רק שמעה על הניסים, היתה עם אמונה כה חזקה. איך זה יתכן?

וניישב - רבי יצחק בלזר היה אומר משל זה בהתעוררות מתוך בכי גדול: עשיר ובעל נכסים שההצלחה הפנתה לו עורף ונכשל בכל מה שמתעסק, וכנגדו עני שהשעה משחקת לו ובכל אשר יפנה יצליח. ודאי שהמבקש שותף למסחרו יעדיף לעשות שותפות עם העני המצליח ולא עם העשיר היורד מנכסיו, כי כל אחד רוצה שותף מצליח. וזהו ביאור מספיק על הערה זו!

בטבע ישנו כח הצומח וכח הנובל: גרעין הגודל אט לאילן רב ענפים הנושא פירות, ולעומתו אילן גדול שמתחיל לנבול. אף שבפועל האילן יותר חשוב, באמת ערכו של הגרעין יותר גדול. גם ברוחניות יש ענין זה. ברגע שאדם נמצא במצב של ירידה, של כמישהו, מוכרח שהוא יבוא לכלל טעות.

כשבני ישראל יצאו ממצרים הם היו במצב של עליה, לכן הגיעו להשגות כה גבוהות. אבל דור המדבר היה במצב של ירידה, ומטעות קטנה הגיעו לכלל טעות נוראה של 'כי חזק הוא ממנו'.

חז"ל כל ימיהם היו בעליה - 'צומחים', כאילו שזה עתה מתחילים הם ללמוד! דרכנו להעריך יותר את "הצומחים"! אמר רבי ישראל סלנטר 'נער ישראל ואהבהו' כשישראל בבחינת נער לכן - 'ואהבהו'.

(דעת תורה דברים ח"א ע"ג צ"ע וי"ש באיכות)

הרי לנו הבנה נוספת מה כוונת משה רבינו באומרו "היש בה עץ"? (נר')

הגאון רבי נפתלי כץ בהיותו בפראג עבר את תלאות "פרשת נחמיה חיון" - איש אמונו של שבתי צבי, שבתחילה רבי נפתלי נתן לו הסכמה לספרו, וכשגילה מיהו ומהו הוציא נגדו מכתבים בהם הוא מחרימו ומקלל: "ומי שלא יגנוז את הספר מיתת המרגלים תהיה מיתתו וקבורת חמור קבורתו!" ("שלשלת הזהב")

"ותקח האישה את שני האנשים ותצפנו" - 'ותצפנו' לשון יחיד - רחב

הצפינה רק את כלב, ופנחס לא ראוהו, לפי שהיה כמלאך! (מן ההפסדה, רש"י) על נסיבות הבריחה של האדמו"ר רבי אהרן מבלז, מגיטו בוכניה לעיר בודפסט, מתהלכות אגדות מופלאות:

סיפר ר' דוד שפירא, שהיה משמשו של האדמו"ר: בכל הדרכים הסתובבו שוטרים וחיילים, אבל אף אחד לא ניסה לעצור אותו. הקצין ההונגרי הבכיר, האחראי לנסיעה אמר לנו שאינו יודע להסביר בעצמו מה קרה איתנו. בדרך נכנסנו כמו לתוך ערפל, עננים הקיפו את המכונית, ואף אחד לא יכל להבחין בה.

הוסיף הקצין וסיפר: "בעיר פשמישל עצרנו למנוחה. הייתי רעב, ונכנסתי למסעדה נאצית, הארוחה נמשכה זמן רב. אבל אני לא דאגתי לגורל האנשים שבתוך המכונית, כיון שנוכחתי שיש לי שמירה טובה של ה'צ'ודא רבי" [צדיק בהונגריה].

כססימתי לאכול, יצאתי החוצה לעבר המכונית, והנה היא איננה... נבהלתי, הסתובבתי, חיפשתי זמן מה, ולא הבנתי מה קורה, להיכן נעלמה המכונית?!

לבסוף גיליתי אותה חונה סמוך למסעדה, רק שהיא נעלמה מעיני כאילו היתה מכוסה בערפל כבד. כך הנאצים לא הבחינו במכונית החשודה העומדת באמצע הדרך... ("הצלת הרבי מבעל")

כ"ה סיון הוא 'תענית צדיקים', על שנהרגו בו נשיא ישראל רבי שמעון בן גמליאל, רבי ישמעאל כהן גדול ורבי חנינא סגן הכהנים. (או"ח תק"פ"ב)

בפיוט "אלה אזכרה" של עשרה הרוגי מלכות, מובא שרבי ישמעאל כהן גדול נטל את ראשו של רבי שמעון בן גמליאל בכה וזעק "אי לשון הממהרת להורות באמרי שפר".

לכאורה קשה, איך הותר לרבי ישמעאל ליטול את ראשו של רשב"ג, והרי הוא כהן ואסור לו להטמא בטומאת מת?

תירץ מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך: כיון שהסכימו רוצחי המלכות לבקשתו שיטול את ראשו של רשב"ג, נמצא שעל ידי זה התארך הזמן עד שבאו להרגו, וקיימא לן דמותר לעבור על כל איסורי תורה גם עבור חיי שעה, ולכן היה מותר לו לטמא את עצמו.

(מפי השמועה - "מבקשי תורה" ג)

בעל ה"מנחת אלעזר" ממונקטש תירץ קושיה זו, וכתב: א. רבי שמעון בן גמליאל היה נשיא מזרע דוד, והדין הוא שהכל מטמאים לנשיא, כמבואר בשו"ע הלכה למעשה (יו"ד ש"ע ד י"א).

ב. כפי הנראה הרגום בתוך בית או באכסדרה והיה הגג מאהיל עליהם, ובין כה וכה היה מטמא לו. וגם אם הרגום במקום פתוח, כאצטדיון, כדי להראות את רשעתם אשר ישמעו כולם ויראו, היה מעשהו ודבריו אלו הספד לכבודו ברשות המלך. ("דברי תורה")

יש מתרצים כדברי אליהו הנביא המטפל בקבורת ר"ע ואומר שצדיקים אינם מטמאים. ("אמרי יהושע" ועיין כתובות קג: ב"מ קיד: י"ש משלי ט')

שבעה אין בהם מחלוקת שהיו בין "עשרה הרוגי מלכות", ואלו הם: רשב"ג. רבי ישמעאל כה"ג. רבי עקיבא. רבי יהודה בן בבא, רבי חנינא בן תרדיון. רבי ישבב הסופר ורבי חוצפית המתורגמן.

בשלושת הנותרים יש מח' מי היו: רבי יהודה בן דמא, רבי חנינא בן חכינאי. רבי אלעזר בן שמוע. רבי טרפון. רבי יוסי. רבי יהודה הנחתום. בן עזאי. רבי אלעזר בן חרסום. בן תימא ורב סימאי. (מס' שמוחה, אלה אזכרה, מדרש תהלים, איכה רבתי, ארוי הלבוני, ועיין "אמרי יהושע" וקנות "קול ברמה")

נציין כי בכל המדרשים, הפיוטים והראשונים הנ"ל אודות עשרה הרוגי מלכות לא הובא רבי חנינא סגן הכהנים. אמנם הראב"ד כללו ביניהם, ובסדר הריגתם הביא שהוא השני. ("סדר הדורות" עמ' 160)

בכ"ז בסיון נשרף רבי חנינא בן תרדיון וספר תורה עמו. (או"ח תק"פ"ב י"א כ"א)

כ"ז סיון נקבע בקהילת סרדליי שבהונגריה ליום אבל לזכר נשמות רוב בני הקהילה שנהרגו בימי השואה, כאלפיים וחמש מאות איש. ביום זה התפללו, סליחות, הספרים, הלכו לבית החיים, למדו משניות ונתנו צדקה. וקבעו ח"י תקנות לדורות, אנו נביא את האחרונה שבהן: 'ביום זה לא יערכו אירוסין ונישואין, וימנעו מכל מיני זמר ושמחה, לא ילבשו בגדים חדשים, ולא יעשה שום דבר המחייב ברכת שהחיינו. יוצא מן הכלל הוא פדיון הבן, שאינו ניתן לדחיה'.

בשנת ת"ק 1739 ניתנה רשות רשמית להתיישבות יהודית קבועה בעיר סרדליי על ידי הרוזן ינוש פלפי. מתן הרשות נכתב במסמך רשמי ובו זכויות וחובות, המסמך כלל י"ב סעיפים:

א. בכל מקרה שאדם יתלונן נגד צמיתו היהודים, עליו לפנות תחילה ולבקש את טיפולו של השופט היהודי, ואם לא יבוא על סיפוקו - רשאי לפנות לראשיהם.

ב. נתתן להם האפשרות לבנות בית כנסת על אדמתינו ללא הפרעות, וכן להפריש שטח לבית קברות לפי צרכיהם.

ד. יסחרו לצורכי קיומם בחירות גמורה מבלי שיופרעו. **ה.** זכות עיסוק מלאה ניתנת לכל אנשי המלאכה, יורשו לעבוד ללא הפרעה. **ו.** בהתחשב בנכתב לעיל יאסר על יהודים זרים להציע מרכולתם בשטחי שיפוטנו, בלי הרשאת שופט היהודים.

ז. אם ישלח יהודי למאסר על פגיעה בחוק על פי בקשת שופט היהודים יובא לפני שופט ומושבעים נוצריים לא יטילו עליו עונש גדול יותר בשל יחוסו. שופט המפר הוראה זו - יענש. **ט.** ניתנת להם רשות עיסוק במכירת יינות כשרים ובירה בינם לבין עצמם, לסיפוק צרכיהם.

על אף הזכויות הללו שהיו נרחבות יחסית לאותה תקופה אין לשכוח שהם לא פטרו את היהודים מתשלומי מיסים, שלמונים, קנסות שונים ומשונים, אותם היה עליהם לחזור ולשלם לרשויות. (ספר הזכרון לקהילת דונא סרדאהלי - המסמך המקורי נמצא כיום בסרדליי, אנו קיצרנו)

ונסיים כפרשת השבוע

חברות רבות של חסד היו בעיר אייזנשטט. הכנסת כלה, בחורים, ביקור חולים, חברת "עץ חיים" המחלקת עצי הסקה ועוד ועוד.

אחת מהן דאגה ל'עשו להם ציצית על כנפי בגדיהם' - מעל הכניסה לבית הכנסת ירד מן התקרה כדור כסוף, ממנו השתחל חוט דק - זו "קרן ציצית" אשר מטרתה לספק חוטי ציצית למי שציציותיו נקרעו. (לוח מנהיג בהכנסת כמנהג ארץ הגר תשס"ד מאמר ד"ר הר"ר אהרן פריסט)